

САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУХУН
ХАБЫАТА

ХАБЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 43 (7584) © 1994 сы дуус устар 14 күнэ. Чэпир © Сымакта—46 солжубай 15 харчы

● Хайдах олордугут, тыа сириг ыаллара? ● „КЭТЭНЭН ТУОХ ДА ТАХСЫБАТА...“

Ити—Семен Семенович Хатылы табаарыстыбатыгар сыһыаннаан бытарбыт санаата. Байата ааспыт сыл баладан ыйыттан бааһынай хаһаайыстыбатын тэринэн үлэлээн эрэр. Кэргэнэ Анна Кириковна, уонна убайа Сергей Григорьевичтын үтүөлөр.

Семен Семенович сүөһүгэ 20-ча сыл үлэлэбиттэ, кини отделиени да биригэдирирдээн да ылбыта. Хаһа уонна кинини биллэбиттэн сүөсүһүттэр эйгэлэригэр улаанньыта. Абата С. Г. Кривошапкин Ленин орденаах, ийата Прасковья Федотовна эмиэ оройуонга тарбахха баттанар. Манын сымттар этэ. Лахалдым курдук бөдөн производственнай коллектив түмсүүлэрэ кинилэр дьылларыгар, «Кыһыл муһуук» дьик аяттаһын, ытылаллара. Олоһо бары сүөһү үлэтигэр саралаан ылдыон буолтара.

— Табаарыстыбага сөптөөх туһа суох буолла, — диир Семен Семенович. — Совхоз эрдэхтэн «сүөһү» эрэ өрө тутуохтут» дьик айттылар. Дьэ сүөһүтүн сылгы курдук көрөллөр. Өрөбүлэ суох үлэлээн барыт, туту да аахсан ылбат—биһиги. Техника сыһыта, натуралтан төлөбүр атын сэлаларга хайдаланар. Биһиги хамнаһыт да кэлэн биэрбит.

Дьэ, итинни санааттан табаарыстыбаттан тахсан, байата туста барарын ордорбут. Нэһиликкэ 20-чэ чилинник 12 бааһынай хаһаайыстыбата баар буолбут. Байалар туста ассоциация тэриминиттер, председателин урунута сылгы пенотун салайыт Е. Ф. Попову талыттар. Кредит, ссуда кытаанага, туту дохуот суоба бааһынайдары тоһо да кыһыйдар, үлэһиттэригэр хамнаһы төлүүр ыһабыттан тахсыт табаарыстыбаттан ордорбуттар. Табаарыстыба тэриминин да сөбүлэбэттэр, салалта ыһа

тар дьаһалларыгар да сөптөөхтөрө.

Коллективнай предприниматель, кэлин табаарыстыба да буолан, сүөһү интэригэр үлэһит ахсаана элбээн кэлбэтэх, дьон өйө-санаата да уларыта охсубатах.

— Бу 200-чэ сылларга таах, 60-ча тигэһэлээх табаарыстыба бастаһаннай үлэһит 5-6 манын сымт баар. Олор да байэм өрдөөбүтэ биригэдириди сымт сүүмүрдээн киллэрибит дьонум. Сааһырдылар, ылдыон буолан, өдөрүгү баттаан бу үлэни ыарыгдарат буолулар. Эдэр дьон олох тохтообот, төттөрүтүн, тэйэн эрэр. Сүөсүһүттэр балаһыанньаларын, нинилэргэ сыһыан хайдаһын, усулуобуйалара мөлһөдүн эргичи көрө-билэ сырыттахтара, — диир сэлэргэһээччи.

Ити тылларын пай үлэһиттэригэр саастарын тухары кара көлөһүннэрин сүөһү көрүүтүгэр тохтут пенсионердарга биригэдири убаһа уонна борооску тиксэбиттэн холбоһуруу. Пенсионердарын да биригэдири туһулаахтар: кини киһи усулуобуйанан 4 пенсионер, пайдарын талынан, өсө сир өлүүлээх буолан тахсыттар, оттон доруобуйалара мөлһөдүн, дьэ кэргэннэрин усулуобуйатынан арыйах дьылга-күнгэ атын тэриг тэлэргэ көһөн биэрбиттэр пайдарыттан көрө мөлһөттар. Табаарыстыбага үлэһит сымттар пайдаах да дьон атын үлэһэ ностохторун, онтукаларга өлүү-чаас быһылынан хаалбат, сотуллар үһү. Манын дьон санаатын тэйитэр дьаһаллары Семен Семенович элбээн ахтар. Кини табаарыстыбага холбоһмук баай-дуол уопсай муһунага суох матайдарын сөптөөбөтөх.

«Холоһор, сана, техника атыһаһыллара уопсай муһунаахха дьүүлэһиллэн бэт. Бу кэлин дьэ көргөн хармааныгар охсоро биһлэр эбэтэ, — диир кини. Анна киһи өргүнэн уопсай муһунахтар уураахтара туолбакка, хонтуруолламманна хаалалларын ахтар.

Онон «улахан абааһытааһар кыра абааһы ордук» диэбит курдук, бааһынайынан чөкө үлэһит ордоруу Хатылы үлэһит дьонугар олохсуйбут быһылыах.

Семен Семенович санымырынан, бүтүн нэһилигэни бааһынайынан барааччылар «кыстык түмүтүннэрин» дьик кэми уһата сатыллар. Кыстык ото-маһа хайыһы аарылан бүтүтэ, туһу сүөһү-ас дьылы туруора. Сайыгыга үктөнөн баран пайы, сири үлэһэ сатаахха, күндүл ыраатар. Кини бааһынайынан барарга былырын от ыйыгар биэрбит сайабылыанньыта баларан ыйыгар эрэ тийэн быһаарыллыбыт. Онон сир-уот тутта аманнаа, сүөһүтүн моой оттоон, эби төлөбүр аахсан ностатан туруорар. Кэлин аманньыт 30-ча гектар сириг дьэ бийыл оттоохтат. Хаһаайыстыба пайыгар 9 мнах сүөһүлээх уонна биригэдири сымталаах. 1994 сылга 10 тонна үтү, 2 тонна эти туттарат дуосабардаах.

Уһуһаа былырын эрэ тэригдэн, сана ассоциациянан экин бааһынайдар табаарыстыбаттан техниканы, сири өлүүлэтин курдук туруорсаллара элбэх. Үрдүтэр үтү тутар пуун аһылларын көтөһөлэр. Маныаха ностэтин баар эбит.

— Саяскы ыйдарга биригэдири таларынан куруһаһа тутуутун, маһы сөптөөхкө ааһыны быһаара турарга сөп этэ. Төдөөтөх кэминэри муһу тутар буоллубут. Үгүсүтүн техниката суохтут атаһаһа, — диир бааһынай.

Семен Семенович өсө биригэдири тоһоһолоон өтэр. Ол эбэтэр, хаһа да суолтабыт иһин, ыһааһыта ба, дьон-сэргэ бу буһуурдаах, ыраахан кэмигэ социальнай көмүсүлээх буолуохтаах. Ыһа-дьон көһөн бардаһына, ол иһин элбээн олоһор эмиэ үтүгэи өргүнэн сабыдыаллаһар сарбаһтааһат.

С. СМЕРНИКОВА.

Этэнгэ буолуохтарын инниттэн

Үгүс сылларга дьөһөгөй оҕолорун ууһатыһа, көрүүгө-хараһыга сыратын биэрэн үлэһит Василий Васильевич Гоголев салайар сылгыһыттарын эвенота 270 үрүг сымталаһыттан 160-мун өсө ахсыһыга. Олүөһэ өрүс Арылы дьик арыһыгар ностата киллэрибитэ. Кинилэр муус устар 8 күнүгэр олоһу дойдуларыгар таһаардылар. Бу сылгылартан үтүгэһэ биһлэр уонна төрүүр тигэһэлэр.

Бу «Вахсы» табаарыстыба сылгыһыттары билгин Курдээр, Түөрөйи дьик байлэрин олохтоох бааларыгар хоруотабыт биһлэри аһылына туруораллар. Биһс сылгыһыттаах эвенот.

Тымным кыһын охсуута биһлэр, ордук тигэһэлэр кулунааһынарыгар тигэрдэр. Маныаха кырдэһэ сылгыһыттар ыһаһытаах сүбэлэргэ аманнаа, табаарыстыба салалтатын онко, бурдукка күннэргэ кыһамньыта эмиэ баһаамы быһаарар. Кыстык кэмингэр сылгы туһата суох өлүүтэ улуус атын хаһаайыстыбаларынааһар быдан арыйах, 8 эр, кулунааһын туһунан этэр эрдэ буолуо.

П. СЫРОВАТСКАЯ.

Норуот тутуута сабаланна

АРЧЫЛААҤЫН

Өсө 1924 сыллаахха быһаһыһан байлэрин Чурапчы улууһун дьон, өлүүлэрин киллэрдилэр. Балыһа дьэ наадаһын Кыракий киһи күн сийлэһиттэр чугастык ыһаһын, биһиги үлэһити түрүк эргэ корпустары ностоту тутуутунан биллэһэн, куустэрин холбоон туһуулар. Ол кэмтэн бүтүһүгэ дьик кинилэр төһөлөөх киһи олоһун быһааһыттар, уһаһыттары буолуой?

Үтүө үгэс бүтүн эмиэ салданар. Норуот тутуу-лааһын ыһаһына. Аһа тутуһа биллэриллибит оҕо уоту Саха Республикатын төрүүр дьиктэн маһын үтүөлээх артиһа А. С. Феликсийн сабаланна. Аһа бастаһынан 32 лафеттамыгэ талыһаһыны бэрэбиһлэһэ Семен Петрович Макаров баһылыктаах Сымталаһыттар киллэрдэ. Оттон Болугур, Кытаанах, Хаһаар нэһилигэһэригэр дьиктэн дьон суол аһаһаһын иһиннэһи күннэригэр элбэһэн уоту үрдүнэн

эргиттэ. Дьэ ол кэмтэн тутуута ананан кэлбит хаһа биригэдири маһы ол ыһаһаһын сымталаһын арчылы-арчылы аһаһа.

Арчылааһыгга этнограф В. Ф. Яковлев эмиэ ыһаһыны ыһа. Дьаһалта баһылыгын социальнай боллуруостарга солбуһааччы Т. Л. Тарасов бу тутуу суолтатыгар тохтоон тыһа эттэ. Төрүүр оҕо төһөтө хайдах усулуобуйага тутуһа-хаһыттан күн сийлэһиттэн тутулукаһын санаһан туһа ороһуон сүбэтин аатыттан А. П. Перевалова уонна дьаһалта дьаһар, дьэ кэргэн дьаһалларыгар уонна демографическай политикада отделин начальнига В. Д. Панигина бу тутууга аһаһар, эһэлэр, убайдар көхтөөхтүн ыһаһалларыгар ыһаһаһаһа.

Бу күннэргэ тутуу маһын киллэрин салданар.

«СО» көрр.

Чурапчы улууһун Мугудай орто оскуолатыгар Д. Д. Красильников аатын иһэрэр туһунан

Саха Республикатын Правительствотын уурааҕа

Оскуола коллективин, Маралааһын саллаһыттын олохтоохторун, нэһиликэ уонна улуус дьаһалтатын салалтатын, Саха Республикатын Үөрөһүн министрствотын этиһаһын өһөөн, Д. Д. Красильников республика норуотун иһигэр үтүөлэрин биллэһэн, Саха Республикатын Правительствота УУРАҔА:

Чурапчы улууһун Мугудай орто оскуолатыгар наука уонна техника уобалаһыгар Ленинскэй биригэмиһэ лауреата, Саха Республикатын наукаларын үтүөлээх дьиктэ Дмитрий Данилович Красильников аатын иһэрэр уонна иһигитин Д. Д. Красильников аатынан Мугудай орто оскуола дьик аатыһа.

В. ШТЫРОВ.

Ставкалары, хомуурдары,
лицензиялары, пошляны
бигэргэтии туһунан

улуус дьаһалтатын уурааҕа

1. 1994 сыл муус уһа суох дьонго кьартар 1 күнүттэн үлэһиттэ—731.000 солк. дааһы төлөбүрүн аһын —предприниматель статкэмэйэ уларыһыһынан туһа суох биригэдири уонна Саха Республика дьонго биригэдиригэр—

1994 8.000 солк. —бэйэ онорон таһаарыһа табарыһа уонна быт табарыһа уонна туһулаах сыдыһыт таһаардыһа биһлэригэр эргичи иһин биригэдиригэр—2.000 солк.

1. Регистрацияһын иһин хомуур: — предпринимателарга, тарилтэлэргэ, хаһаайыстыбаларга — 146.000 солк. — предпринимательскай үлэһэ—15.000 солк.

2. Эргичи бырааһа лицензия: — предпринимателарга, предприниматель быһыһынан биригэдири регистрацияһын биригэдиригэр дьонго —292.000 солк.

— предпринимателарга уонна предприниматель быһыһынан регистрацияһын биригэдиригэр дьонго биригэдиригэр—7.300 солк. — предприниматель статкэмэйэ уонна биригэдиригэр—8.000 солк.

3. Улуус таһыттан кьарр юридическай сирэй дьэргэ, юридическай сирэй буолбатах предприниматель статкэмэйэ суох биригэдиригэр дьонго биригэдиригэр лицензия (хамнаһа аһын кэмэйин 5 тогуллээх кэмэйинэн) — 80.000 солк.

П. Саха ставкалары туһаһыны 1994 сыл муус устар 1 күнүттэн олохтуурга.

Улуус дьаһалтатын баһыһа Н. СИВЦЕВ.

тула-чымы дэгабыт айты-
рааһынын чөлүгөр туһа-
рар кырыпты суук. Соң
Республиканын Президе-
нтын сыйлыктааһын тулу-
нак дьаһалын олоххо ил-
лэрин окус бытаан. Туһа-
нылыбыт ууму ханна эми-
сынар, атык сиртэ туһа-
рор ыыахтаах. Нэһилиэн-
нэһаах мууннар суохтар.
Дьаһагы Олуона уута кэ-
лэрин көтөһөбүт, ол өрө-
н огу ыраастаан эра ба-
рак дьон. айымырыгар туһа-
ныахха нэада. Олтудабы-
дааһы өтөрүгөк нэ-тэ-
бихиһбүт. Ошон мууһу ха-
һааныыса, олохтоок хула-

туужа, Сил ажсын тэ
баһаардара туранвар, ха
рын бэйлээх нүх хамла
бытн, кылаадаах тү
лээхпити кул-коһор он
роһор. Ойгуурдарытыга
дынкэй кылаада, тувах
тавхтар билдэрдик сөдөх
сийдлэр. Билэрин Ам
үһээ өртүтэр 40-ча дм
вус тэрлэтэ маһы нэрдэр
Амча уутун Тавхтар
куттарыы боппурунуу
сымыһанан утарсаллар
Өртс октох тулу даһан
сүүһэрне суохтаах эт
кни сийсн халааны
уута тэхсэхтэлдэр. Бил
гин Вахынэтин Мейс-Х

Нягидэр өрүс илин агар-
рыкээрн зонада тулалхыр
айтха сыһыаннаһына,
экологическай туруука,
экин тупсаран оорорууга,
быһагы биэрэнтин үрдэ-
тылга, тыа хаһаайстыка-
тын борулуусуулатын ту-
руктаахтык ыһыһа дк-
ринтик толугуудууһыт
нэли бэйрэйһантар, мөс-
киллэһ быһаһынар атта-
рыллан оһоһуудууһаар-
гар бикр саныаа нэли-
лэр, Оуоһа бары улуус-
гар биэрлэ үлэлэһһиһаар,
түһүүһэрэ кэһдэтин то-
һоһоһон бөлөһтөһһиһэр.

ТҮМҮК ОННУГАР

Конференцияда ўзбекистон сирдатчилар
С. АЛЕКСЕЕВ, Н. НИКОЛСОНОВ

Бүгүн "Маарыкчаан ыччаттара" литературнай түмсүү үлэтин сөргүтөр

ТЫАСТААХ СЫТЫ ТЫЛЫ КӨРДӨӨН

MEMORANDUM FOR THE RECORD

ИНВЕСТИЦИОННЫЕ ОТДЕЛЫ

